

Warszawa, 14 grudnia 2011 roku

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZSS/500/28/2011/JZ

**Pan
Bartosz Arłukowicz
Minister Zdrowia**

Szanowny Panie Ministrze,

otrzymałem niepokojące informacje na temat szkodliwego wpływu na stan zdrowia dzieci niektórych barwników dodawanych przez producentów do żywności, tj. barwników z grupy Southampton, do których należą: tartrazyna (E 102), żółcień chinolinowa (E 104), żółcień pomarańczowa FCF (E 110), azorubina (E 122), czerwień koszenilowa A, pas 4R (E 124), czerwień Allura 2G (E 129). Wymienione substancje są stosowane do barwienia cukierków, lizaków, gum do żucia, żelków i innych słodczy.

Barwniki z ww. grupy zostały wykazane w tabeli 1. załącznika nr 3 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2010 r. w sprawie dozwolonych substancji dodatkowych (Dz. U. z 2010 r. Nr 232, poz. 1525 ze zm.) jako dozwolone do stosowania w żywności. Jednakże ich dodanie do produktu żywnościowego zostało obwarowane obowiązkiem umieszczenia na produkcie informacji składającej się z nazwy barwnika spożywczego i ostrzeżenia, że może on mieć szkodliwy wpływ na aktywność i skupienie uwagi u dzieci. Prawną podstawę takiego oznakowania stanowi art. 24 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 1333/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie dodatków do żywności (Dz.U. UE z 2008 r. Nr 354, s. 16 ze zm.). W Załączniku V do przywołanego rozporządzenia europejskiego zostały wymienione barwniki, których użycie w środkach spożywczych wymaga umieszczenia na produkcie żywnościowym stosownej etykiety ostrzegawczej.

Uważam, że każdy przypadek zagrożenia zdrowia dzieci na szerszą skalę domaga się reakcji ze strony instytucji odpowiedzialnych za zdrowie społeczne. Narzucony prawem unijnym obowiązek odpowiedniego ostrzegawczego etykietowania takich produktów oraz brak zgody niektórych państw na używanie na ich obszarze ww. barwników (np. w Belgii, Danii, Francji

i Szwecji nie jest dozwolone stosowanie czerwieni Allura – E 129) uzasadniają przypuszczenie, że owe barwniki mogą szkodliwie oddziaływać na stan zdrowia konsumentów – w szczególności dzieci.

Nieocenione znaczenie dla ustalenia wpływu ww. barwników z grupy Southampton na zdrowie najmłodszych członków społeczeństwa miałyby przeprowadzenie badań naukowych w tym zakresie przez niezależny instytut badawczy, np. Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, do którego podstawowych działań należy – zgodnie z § 4 pkt 2 statutu Instytutu – prowadzenie badań stosowanych i działalności opiniodawczej w dziedzinie bezpieczeństwa żywności. Wyniki obiektywnych badań naukowych mogłyby stać się podstawą do ewentualnej zmiany rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2010 r. w sprawie dozwolonych substancji dodatkowych (Dz. U. z 2010 r. Nr 232, poz. 1525 ze zm.) poprzez wykreślenie tartrazyny (E 102), żółcieni chinolinowej (E 104), żółcieni pomarańczowej FCF (E 110), azorubiny (E 122), czerwieni koszenilowej A, pąsu 4R (E 124), czerwieni Allura 2G (E 129) z grupy barwników dozwolonych do stosowania w żywności.

Działając na podstawie art. 10a ust. 1 oraz art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2000 r. Nr 6, poz. 69 ze zm.), uprzejmie proszę Pana Ministra o zajęcie stanowiska w sprawie i rozpatrzenie możliwości wprowadzenia zmian w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2010 r. w sprawie dozwolonych substancji dodatkowych (Dz. U. z 2010 r. Nr 232, poz. 1525 ze zm.).

Z wyrazami szacunku
Marek Jankowski

MINISTER ZDROWIA

MZ-MD-S-073-2458-3/JK/12

2012 -01- 16

Warszawa,.....

**Pan
Marek Michalak
Rzecznik Praw Dziecka**

Stanisław Paweł Bręwik

W odpowiedzi na pismo z dnia 14 grudnia 2011 r. znak: ZSS/500/28/2011/32⁵² dotyczące kwestii stosowania w słodyczach szkodliwych substancji dodatkowych, które są dopuszczone do stosowania w żywności na podstawie tabeli 1. załącznika nr 3 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2010 r. w sprawie dozwolonych substancji dodatkowych (Dz. U. z 2010 r. Nr 232, poz. 1525 z późn. zm.), uprzejmie proszę o przyjęcie następujących wyjaśnień i stanowiska w sprawie.

Dozwolone substancje dodatkowe można stosować do produkcji żywności zgodnie z przepisami rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1333/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie dodatków do żywności (Dz. UE L 354 z 31.12.2008 r., str. 16), ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. Nr 136, poz. 914, z późn. zm.) oraz rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2010 r. w sprawie dozwolonych substancji dodatkowych (Dz. U. z 2010 r. Nr 232, poz. 1525, z późn. zm.).

Wyżej przytoczone przepisy krajowe są zgodne z postanowieniami dyrektyw wspólnotowych dotyczących substancji dodatkowych, które Polska jako kraj członkowski Unii Europejskiej została zobowiązana wdrożyć. Tak więc należy zaznaczyć, że polskie przepisy prawne dotyczące stosowania w żywności substancji dodatkowych są takie same jak przepisy obowiązujące w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej.

Stosowanie substancji dodatkowych do żywności, do których należą m.in. barwniki, musi odbywać się pod ściśle określonymi warunkami. Najważniejszym kryterium jest ich bezpieczeństwo. Przy dozwolonym poziomie, substancje dodatkowe nie stanowią

zagrożenia dla zdrowia lub życia człowieka. Ponadto ich użycie musi być technologicznie uzasadnione i nie może wprowadzać konsumenta w błąd.

Zgodnie z art. 14 i 17 rozporządzenia (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiającego ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołującego Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiającego procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności (Dz. Urz. WE L 31 z 01.02.2002, str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 6, str. 463) żywność znajdująca się w obrocie nie może być niebezpieczna dla zdrowia i życia człowieka, a odpowiedzialność za jej bezpieczeństwo ponosi przedsiębiorca.

Ponadto informuję, że dozwolone substancje dodatkowe można stosować do produkcji żywności w dawkach i na warunkach określonych w przepisach ww. rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2010 r. w sprawie dozwolonych substancji dodatkowych. Wykaz substancji dodatkowych dozwolonych do stosowania w produkcji żywności określa załącznik I do ww. rozporządzenia.

Barwniki są dodawane do środków spożywczych w celu nadania lub przywrócenia barwy produktom. Podobnie jak inne substancje dodatkowe, mogą być dodawane do żywności na zasadzie dobrowolności, jednakże po spełnieniu wymagań dotyczących dozwolonych dawek oraz dozwolonych rodzajów żywności, do których można je dodać. Wszystkie substancje dodatkowe przed dopuszczeniem do stosowania podlegają ocenie pod względem bezpieczeństwa przez niezależne organizacje naukowe.

W Unii Europejskiej niezależne opinie naukowe we wszystkich sprawach związanych z żywnością i jej bezpieczeństwem wydaje EFSA – Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (wcześniej do maja 2003 r. rolę tę pełnił Komitet Naukowy ds. Żywności). Ocena substancji dokonywana jest na podstawie dokumentacji, udostępnianej zazwyczaj przez wnioskodawcę. Dokumentacja ta musi zawierać chemiczną identyfikację dodatku, opisywać jego proces produkcyjny, metody analizy i reakcji oraz losy w żywności, a w razie potrzeby podawać także proponowane zastosowania i dane toksykologiczne. Dane toksykologiczne muszą obejmować informacje dotyczące metabolizmu, podchronicznej i chronicznej toksyczności i rakotwórczości, genotoksyczności, toksyczności reprodukcyjnej i rozwojowej oraz, w razie potrzeby, odniesienia do innych badań.

Na podstawie powyższych danych EFSA określa poziom, poniżej którego pobieranie substancji może zostać uznane za bezpieczne – tzw. dopuszczalne dzienne spożycie

(ADI). Jednocześnie EFSA dokonuje także oszacowania, na podstawie proponowanych zastosowań w różnych środkach spożywczych, czy istnieje możliwość przekroczenia ADI. Jeżeli taka możliwość nie istnieje, stosowanie tego dodatku do żywności jest uważane za bezpieczne.

W odniesieniu do sześciu barwników z tak zwanej grupy Southampton (E 110 Żółcień pomarańczowa, E 104 Żółcień chinolinowa, E 122 Azorubina/Karmoizyna, E 129 Czerwień Allura, E 102 Tartrazyna, E 124 Pąs 4R), o których Pan nadmienia, uprzejmie informuję, że w 2007 r. w Wielkiej Brytanii przeprowadzono badania w celu stwierdzenia wpływu spożycia ww. barwników dopuszczonych do żywności na zachowanie dzieci (tzw. „badania z Southampton”). Badaniami objęto dzieci z dwóch grup wiekowych – 153 dzieci 3-letnich oraz 144 dzieci 8 i 9-letnich. Wyniki badań wykazały, że spożycie napoju zawierającego mieszaninę barwników było związane z wystąpieniem nadaktywności w obu grupach wiekowych dzieci. Zaobserwowano następujące objawy: przerywanie cudzych wypowiedzi lub gadatliwość, „wiercenie się”, wzburzenie z błahej przyczyny (impulsywność), niepokój, nadpobudliwość ruchową, problemy z koncentracją. Powyższe badania były następnie analizowane przez dwie niezależne organizacje naukowe: Komitet Toksykologiczny Wielkiej Brytanii oraz Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA). Obie organizacje nie stwierdziły nieprawidłowości w przeprowadzonych badaniach. Rezultatem tych badań było wprowadzenie w krajach Unii Europejskiej obowiązku umieszczania ostrzeżenia na etykietach środków spożywczych zawierających którykolwiek z sześciu barwników. Przepis w tym zakresie zawarty jest w wymienionym na wstępie rozporządzeniu nr 1333/2008 i nakłada obowiązek znakowania środków spożywczych poprzez zamieszczenie na etykiecie, po nazwie lub numerze (E) barwnika, następującego komunikatu cyt.: „może mieć szkodliwy wpływ na aktywność i skupienie uwagi u dzieci”. Rozporządzenie to obowiązuje wprost we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej.

Należy przy tym zaznaczyć, że zgodnie z przepisami ww. rozporządzenia nr 1333/2008 (art. 31 akapit 3) środki spożywcze zawierające ww. barwniki wprowadzone do obrotu lub oznakowane do dnia 20 lipca 2010 r., nie muszą zawierać ww. komunikatu i mogą pozostawać w obrocie do upływu ich daty trwałości lub przydatności do spożycia.

Powyższy przepis stosuje się wyłącznie do środków spożywczych po raz pierwszy wprowadzonych do obrotu przed wskazaną datą, które mogą być przedmiotem dalszego

obrotu przez kolejnych pośredników i nie muszą spełniać wymagań określonych w art. 24 rozporządzenia nr 1333/2008 (tzn. przytoczonego powyżej ostrzeżenia). Jedynym ograniczeniem czasowym jest upływ daty minimalnej trwałości/terminu przydatności do spożycia. Natomiast wszystkie środki spożywcze przywiezione do Polski po dniu 20 lipca 2010 r. z państw trzecich oraz żywność wprowadzona do obrotu i oznakowana po tej dacie, muszą zawierać informację o treści: „może mieć szkodliwy wpływ na aktywność i skupienie uwagi u dzieci”.

Obecnie wymagania w zakresie dopuszczalnych dawek barwników w żywności są zawarte w krajowym rozporządzeniu Ministra Zdrowia. Rozporządzenie to wdraża wymagania ujęte w dyrektywach Unii Europejskiej. Od dnia 1 czerwca 2013 r. będą obowiązkowe do stosowania dopuszczalne dawki substancji dodatkowych, w tym barwników, zawarte w rozporządzeniu Komisji (UE) Nr 1129/2011 z dnia 11 listopada 2011 r. zmieniającym załącznik II do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1333/2008 poprzez ustanowienie unijnego wykazu dodatków do żywności (Dz. Urz. UE L 295, z 12.11.2011, str. 1).

Jednocześnie informuję, że rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1333/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie dodatków do żywności zawiera również wymóg ustanowienia programu ponownej oceny dopuszczonych obecnie substancji dodatkowych przez Europejski Urząd do Spraw Bezpieczeństwa Żywności (EFSA). Szczegóły tego programu zostały ujęte w rozporządzeniu Komisji (UE) nr 257/2010 z dnia 25 marca 2010 r. ustanawiającym program ponownej oceny dopuszczonych dodatków do żywności zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1333/2008 w sprawie dodatków do żywności (Dz. Urz. UE L 80, 26.03.2010, str. 19). W opracowanym programie, jako priorytet wskazano ocenę bezpieczeństwa sześciu barwników będących przedmiotem badań brytyjskich. Wyniki ponownej oceny dokonanej przez EFSA ukazały się w listopadzie 2009 roku. Akceptowane dzienne pobranie (ADI) dla trzech barwników: żółcieni chinolinowej (E 104), żółcieni pomarańczowej FCF (E 110) oraz czerwieni koszenilowej A (E 124) zostało obniżone. Jednocześnie EFSA stwierdziła, że narażenie konsumentów na te barwniki, zarówno dorosłych jak i dzieci, może przekraczać nowo wyznaczone ADI. W przypadku pozostałych barwników ADI nie uległo zmianie, jednak EFSA zaznaczyła, że ADI dla azorubiny (E 122) lub czerwieni Allura AC (E 129) może być przekroczone przez dzieci, które spożywają duże ilości produktów zawierających te barwniki. Dodatkowo EFSA stwierdziła, że nieduża część populacji

może nie tolerować tartrazyny (E 102) (objawami może być np. zaczerwienienie skóry) oraz, że nie można wskazać ciągu przyczynowo-skutkowego pomiędzy indywidualnymi barwnikami a wynikami badań dotyczącymi zachowania dzieci (dzieciom podawano napój zawierający mieszaninę barwników).

W związku z wynikami najnowszej oceny barwników będących przedmiotem badań brytyjskich, Komisja Europejska opracowała projekt rozporządzenia zmieniającego załącznik nr II do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1333/2008 w odniesieniu do warunków stosowania w żywności barwników: żółcieni chinolinowej (E 104), żółcieni pomarańczowej (E 110) oraz czerwieni koszenilowej (E 124). Zmiany polegają na zmniejszeniu dopuszczalnych dawek ww. barwników w żywności lub wycofaniu ich dopuszczenia do niektórych środków spożywczych. Przykładowo – obecnie dopuszczalna zawartość barwnika E 104 w wyrobach cukierniczych wynosi 300 mg/kg, natomiast dawki barwników E 110 i E 124 wynoszą 50 mg/kg. Projekt rozporządzenia Komisji przewiduje następujące zmniejszenie dopuszczalnych dawek ww. barwników w wyrobach cukierniczych: E 104 do 30 mg/kg, E 110 do 35 mg/kg, E 124 do 20 mg/kg. Przedmiotowe rozporządzenie Komisji ukaże się w I kwartale 2012 roku.

W odniesieniu do działań podejmowanych przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny uprzejmie informuję, że w Zakładzie Badania Żywności i Przedmiotów Użytku tego Instytutu przeprowadzono badania mające na celu ocenę zawartości w wybranych środkach spożywczych barwników będących przedmiotem badań z Southampton. Barwniki te są stosowane w wielu produktach, które chętnie spożywają dzieci np. napoje bezalkoholowe, wyroby cukiernicze, pieczywo cukiernicze, wyroby ciastkarskie, lody, desery, przekąski typu snack. Badaniami objęto napoje bezalkoholowe oraz wyroby cukiernicze. Wyniki badań zostały opublikowane w kwartalniku „Bromatologia i Chemia Toksykologiczna”, 2011, 44(3), 760-767. Z przeprowadzonych analiz wynika, iż badane próbki napojów bezalkoholowych odznaczały się zróżnicowanym poziomem barwników, tj. w zakresie od 0,5 mg/l do 64,6 mg/l. W przypadku wyrobów cukierniczych zawartość poszczególnych barwników wynosiła od 1,6 mg/kg – 119,8 mg/kg. Zawartość barwników we wszystkich próbkach odpowiadała wymaganiom określonym w przepisach prawnych. Uzyskane wyniki wskazują, że poziomy barwników w produktach spożywczych dostępnych na rynku są znacznie niższe od obowiązujących limitów. Zaobserwowano także, że wielu producentów zrezygnowało z użycia

barwników będących przedmiotem badań, na rzecz innych barwników jak również soków owocowych lub wyciągów roślinnych, co może być spowodowane koniecznością umieszczania na etykietach środków spożywczych ostrzeżenia o możliwości szkodliwego wpływu na aktywność i skupienie uwagi u dzieci.

Należy podkreślić, że w Polsce dotychczas nie ma badań dotyczących pobrania ww. barwników wraz z dietą. Porównanie uzyskanych wyników z wartościami akceptowanego dziennego pobrania (ADI) badanych barwników pozwoliłoby na odniesienie się do wątpliwości czy istnieje zagrożenie dla zdrowia tej grupy populacji ze strony żywności zawierającej badane barwniki. W 2011 r. w Zakładzie Badania Żywności i Przedmiotów Użytku NIZP-PZH rozpoczęto realizację trzyletniego projektu badawczego mającego na celu oszacowanie pobrania barwników mających szkodliwy wpływ na aktywność i skupienie uwagi przez dzieci w Polsce. Projekt został zaakceptowany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Rezultaty tej pracy stanowią polski wkład do dyskusji na forum Unii Europejskiej w sprawie ewentualnych dalszych zmian w zakresie legislacji dotyczącej stosowania barwników w żywności.

Ponadto w związku z informacjami, które dotarły do Ministerstwa Zdrowia w sprawie słodczy zawierających przedmiotowe barwniki, uprzejmie informuję Pana Rzecznika, iż zostały podjęte przez Głównego Inspektora Sanitarnego oraz Państwową Inspekcję Sanitarną natychmiastowe działania wyjaśniające.

Główny Inspektor Sanitarny zwrócił się z poleceniem do wszystkich Państwowych Wojewódzkich Inspektorów Sanitarnych oraz Państwowych Granicznych Inspektorów Sanitarnych o dokonanie w trybie pilnym kontroli prawidłowości oznakowania środków spożywczych, do których mogą być stosowane ww. barwniki (w tym słodczy i napoje) i podjęcie bezzwłocznych działań w celu wyeliminowania jakiegokolwiek ryzyka związanego ze spożyciem tej żywności przez dzieci. Szczególnym nadzorem polecono objąć ww. produkty wprowadzane do obrotu w obiektach usytuowanych na terenie placówek szkolnych, bowiem sprawa dotyczy żywności przeznaczonej do spożycia dla szczególnie chronionej grupy konsumenckiej.

Państwowa Inspekcja Sanitarna przeprowadziła 1655 kontroli w sklepikach szkolnych, supermarketach, sklepach spożywczych, hurtowniach środków spożywczych, w punktach małej gastronomii zlokalizowanych na terenie szkół, zakładach produkcji cukierniczej, kioskach szkolnych, bufetach szkolnych. W wyniku przeprowadzonych kontroli w sprzedaży stwierdzono produkty spożywcze zawierające w składzie barwniki

z grupy Southampton, tj. lizaki, gumy do żucia, cukierki, żelki, rurki oranżadowe, drażetki, wafle, batony, czekoladki, watę cukrową, pianki owocowe, napoje oraz słodczyce w postaci proszku. Dostępne produkty pochodziły z krajów takich jak: Chiny, Kolumbia, Hiszpania, Turcja, Brazylia, Litwa, Niemcy oraz Polska.

Oprócz prawidłowo oznakowanych produktów – zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1333/2008, czyli tych wprowadzonych do obrotu przed 20 lipca 2010 r., które nie musiały zawierać ostrzegającego komunikatu, w obrocie znajdowały się również niewłaściwie oznakowane środki spożywcze – tzn. nie posiadające wymaganego komunikatu na etykiecie. W przypadku produktów niewłaściwie oznakowanych organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej nakazały wycofanie ich z obrotu oraz prawidłowe oznakowanie. Nakładano również mandaty karne oraz wydawano decyzje z rygiorem natychmiastowej wykonalności dotyczące zaprzestania sprzedaży do czasu właściwego oznakowania wyrobów gotowych. Główny Inspektor Sanitarny zwrócił się również pismem w dniu 13 października 2011 r. do wszystkich Wojewódzkich Kuratorów Oświaty z prośbą o zobowiązanie dyrektorów szkół do zwrócenia uwagi na rodzaj asortymentu żywności oferowanej dzieciom w sklepikach szkolnych oraz o bieżącą współpracę z organami Państwowej Inspekcji Sanitarnej w rozwiązaniu powyższego problemu.

Reasumując powyższe informacje można stwierdzić, że szum medialny związany ze stosowaniem w środkach spożywczych barwników z grupy Southampton wynika z niezrozumienia nowego obowiązku nałożonego na producentów w zakresie znakowania żywności. Ponadto dozwolone substancje dodatkowe, w tym również barwniki, mogą być stosowane w środkach spożywczych, jeśli spełniają wymagania określone w przepisach prawa żywnościowego.

Wszelkie decyzje dotyczące zmian przepisów prawnych w zakresie stosowania dozwolonych substancji dodatkowych, w tym barwników, mogą być obecnie podejmowane przez organy Unii Europejskiej (Komisję lub Radę) na podstawie opinii wydanych przez gremia naukowe, w szczególności przez Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA). Obecnie obowiązujące regulacje, jak również planowane zmiany prawne dotyczące zakresu i dozwolonych dawek stosowania przedmiotowych barwników, o których mowa wyżej, są i będą w przyszłości w Polsce respektowane, do czego zobowiązuje członkostwo w Unii Europejskiej.

z powierzenia

z upoważnienia
MINISTRA ZDROWIA 7
PODSEKRETARZ STANU

Cezary Rzymek